

Jarosław Olejniczak

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Schemat Bellwina jako mechanizm gwarantowania środków finansowych dla JST w Wielkiej Brytanii

Streszczenie. Celem artykułu była prezentacja zasad refinansowania kosztów ponoszonych przez jednostki samorządu terytorialnego (JST) w Wielkiej Brytanii w sytuacjach kryzysowych – powszechnie nazywane schematem Bellwina. Analiza funkcjonującego mechanizmu wykazuje, że był on dostosowany do zgłaszanych przez jednostki potrzeb dzięki swej przejrzystej i relatywnie stałej strukturze w ostatnich latach. Dodatkowo, korzystnym dla samorządów modyfikacjom podlegały elementy jego konstrukcji, wzbudzające wątpliwości jednostek samorządu terytorialnego. Wzmocniło to przewagę przyjętego rozwiązania nad uznaniowym rozdzielaniem środków z rezerw budżetowych w oparciu o niejasne kryteria aplikowania o środki.

Słowa kluczowe: samorząd terytorialny, dotacje, klęski żywiołowe

Wprowadzenie

Zjawiska kryzysowe, najczęściej o charakterze klęsk żywiołowych, co roku występują w większości państw. Ich skutki dotyczą zarówno mieszkańców danych terenów, przedsiębiorstw funkcjonujących na tych obszarach, jak i jednostek samorządowych, na których terytorium zjawiska te mają miejsce. W większości państw kompetencje dotyczące zapewnienia porządku oraz bezpieczeństwa obywatelom, usuwania skutków klęsk żywiołowych oraz przeciwdziałania skutkom innych zjawisk tego typu przypisane są JST (zwłaszcza lokalnego).

Podstawowym problemem, z jakim muszą zmierzyć się samorządy, są niewystarczające środki finansowe w stosunku do kosztów, ponoszonych przez nie na realizację zadań w tym zakresie, zwłaszcza w przypadku zaistnienia zjawisk o dużej skali. Częstokroć mamy do czynienia z istotnym zaburzeniem płynności finansowej JST na skutek ogromnej wielkości zniszczeń spowodowanych takimi zdarzeniami. Celem niniejszego artykułu była analiza rozwiązań stosowanych w tym obszarze w Wielkiej Brytanii, co może przyczynić się do kontynuacji podejmowanych rozważań nad koniecznością i możliwością wdrożenia analogicznych rozwiązań w Polsce lub rozszerzenia już istniejącego schematu o takie rozwiązania.

1. Finansowanie działań jednostek samorządu terytorialnego w przypadku wystąpienia zjawisk o charakterze klęski żywiołowej

Wspomniane zdarzenia losowe o charakterze klęsk żywiołowych powodują konieczność aktywnego przeciwdziałania ich skutkom, w szczególności przez jednostki samorządu terytorialnego. Wynika to z powierzonych tym jednostkom w większości krajów kompetencji w takim zakresie¹. Jednocześnie należy wskazać, iż mimo że skala tych zjawisk jest zróżnicowana, co roku zaobserwować można występowanie co najmniej kilku zdarzeń, w przypadku których jednostki samorządu terytorialnego stają w obliczu braku środków na sprawne zapewnienie podstawowej pomocy swoim mieszkańcom ze względu na ogrom koniecznych nakładów.

Kwestią podstawową przy opracowywaniu niniejszego artykułu było zdefiniowanie obszaru przedmiotowego analizowanych rozwiązań. Mając to uwadze, wskazać należy, że aktywność JST związaną z likwidacją skutków zjawisk o charakterze klęsk żywiołowych (lub im podobnych), podzielić można na trzy obszary:

- bezpośrednio udzielanie pomocy w trakcie trwania i tuż po zakończeniu zjawiska mającego charakter klęski żywiołowej (lub innej sytuacji kryzysowej),
- działania jako instytucji pośredniczącej w szacowaniu szkód i wypłacie środków pomocowych dla osób/podmiotów poszkodowanych,
- działania w zakresie likwidacji skutków zjawisk o charakterze klęsk żywiołowych (kryzysowych) w zakresie odbudowy infrastruktury komunalnej.

¹ Np. w Polsce zgodnie z zapisami ustawy z dnia 8 sierpnia 1990 r. o samorządzie gminnym, Dz.U. z 2001 r., nr 142, poz. 1591, art. 7 pkt 1 poz. 14.

Działalność pierwszego rodzaju koncentruje się przede wszystkim na jak najszybszym dotarciu do podmiotów poszkodowanych i zapewnieniu im (oraz ich majątkowi) należytego bezpieczeństwa. Zaliczyć tu można zarówno akcję ewakuacyjną, zapewnienie odpowiednich warunków socjalnych, wyżywienia, jak również działania nakierowane bezpośrednio na zabezpieczenie lub naprawę infrastruktury komunalnej w trakcie trwania zdarzenia losowego o charakterze klęski żywiołowej². Niniejszy artykuł poświęcony jest finansowaniu działań właśnie tego rodzaju ze względu na występujące niedoskonałości w finansowaniu tych działań w Polsce. Z obserwacji wypowiedzi przedstawicieli JST można wysnuć wniosek, że zgłaszają oni zapotrzebowanie na nowe rozwiązania o charakterze systemowym związane z finansowaniem właśnie tego obszaru działań.

Drugi i trzeci obszar działalności jednostek samorządu terytorialnego to działania związane przede wszystkim z długofalowym odtwarzaniem zarówno majątku prywatnego, jak i komunalnego. W tym zakresie w Polsce wykształcony został system pomocy jednostkom samorządu terytorialnego w razie powstania strat na skutek zjawisk o charakterze klęsk żywiołowych. System ten oparty jest głównie na mechanizmach dotacyjnego wspierania odbudowy infrastruktury komunalnej (np. zgodnie z wytycznymi MSWiA z lutego 2011 r.³ i ustawą z 16 września 2011 r.⁴) lub wspierania finansowego przez dopłaty do oprocentowania kredytów. Mimo zastosowania w nim dość przejrzystych schematów postępowania, można przyjąć, że w dużym stopniu nadal ma on charakter uznaniowy.

2. Schemat Bellwina – istota

Zjawiska o charakterze klęsk żywiołowych występują we wszystkich państwach, skutkuje to wprowadzaniem w części z nich rozwiązań systemowych, umożliwiających sprawne wspomaganie finansowe jednostek samorządu terytorialnego ze środków władz wyższego szczebla. Takim rozwiązaniem jest funkcjonujący w Wielkiej Brytanii od ponad dwudziestu lat tzw. schemat Bellwina.

Zgodnie z regulacjami zawartymi w podstawowym dla funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego w Wielkiej Brytanii *Local Government and*

² W dalszej części artykułu wszystkie zdarzenia podlegające refinansowaniu będą definiowane jako zdarzenia o charakterze klęski żywiołowej ze względu na ich zdecydowaną przewagę w ogóle zdarzeń objętych schematem.

³ Zob.: www.msw.gov.pl/portal/pl/629/8945/Nowe_zasady_i_procedury_w_przypadku_klesk_zywioolowych_obowiazujace_od_3_lutego_2.html [10.10.2011].

⁴ Ustawa z dnia 16 września 2011 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z usuwaniem skutków powodzi, Dz.U. nr 234, poz. 1385.

Housing Act z roku 1989⁵ w sekcji 155 właściwy Sekretarz Stanu (Minister) może wprowadzić rozwiązanie, umożliwiające sfinansowanie (w postaci dotacji) kosztów ponoszonych przez samorządy terytorialne w związku z bezpośrednim ratowaniem życia, majątku lub zapewnieniem niezbędnej opieki i pomocy w czasie zdarzeń losowych o charakterze klęski żywiołowej. Cytowane zapisy ustawy z 1989 r. były kontynuacją wcześniejszych przepisów, dzięki którym w roku 1983 Lord Bellwin jako Minister Środowiska wprowadził rozwiązanie umożliwiające finansowanie wspomnianych wydatków. Powodem wprowadzenia systemowego refinansowania części kosztów akcji związanych z ograniczaniem negatywnych skutków finansowych dla budżetów jednostek samorządu terytorialnego były przede wszystkim postulaty samych zainteresowanych.

Podstawowym założeniem⁶ stworzonego rozwiązania systemowego było wspomniane wcześniej umożliwienie JST, spełniającym określone kryteria, ubiegania się o dofinansowanie z budżetu centralnego części poniesionych przez nie wydatków związanych z przeciwdziałaniem skutkom zjawisk o charakterze klęsk żywiołowych, które nie mogły zostać objęte ubezpieczeniem. Wprowadzenie relatywnie stałego katalogu wydatków (tzw. wydatków kwalifikowanych) oraz procedury pozyskiwania środków miało zapewnić jednostkom samorządu terytorialnego przewidywalność wielkości środków, które mogłyby pozyskać w razie wystąpienia zjawisk o charakterze klęski żywiołowej. Głównym warunkiem dopuszczającym możliwość ubiegania się o środki jest przekroczenie przez tzw. wydatki kwalifikowane poniesione przez daną jednostkę progu 0,2% planowanych wydatków budżetu w danym roku. Wartość tego progu (tzw. *threshold*) określana jest przez właściwego ministra i publikowana na początku nowego roku budżetowego dla każdej z jednostek samorządu terytorialnego osobno. Należy zaznaczyć, że podstawą do uruchomienia środków w ramach schematu jest wniosek danej jednostki samorządu terytorialnego (to ona inicjuje procedurę), a nie podjęcie decyzji przez właściwego ministra.

Niebagatelne znaczenie dla omawianego rozwiązania ma przyjęcie relatywnie stałego katalogu wydatków podlegających częściowemu refinansowaniu. Za wydatki kwalifikowane uznawane są koszty ponoszone nawet w okresie do dwóch miesięcy od zaistnienia zdarzenia. Można do nich zaliczyć koszty bezpośrednio związane z zapewnieniem bezpieczeństwa w trakcie zdarzenia o charakterze klęski żywiołowej, czyli m.in.⁷:

⁵ Local Government and Housing Act 1989, Chapter 42.

⁶ *The Bellwin scheme of emergency financial assistance to local authorities. Guidance notes for claims*, [maszynopis powielony], www.scotland.gov.uk/Topics/Government/local-government/17999/Bellwin/Bellwin-Scheme-Guidance, s. 15 [23.10.2011].

⁷ Na podstawie: Ch. Sear, *The Bellwin scheme* SN/PC/6435, May 2011 [maszynopis powielony] oraz www.scotland.gov.uk/Topics/Government/local-government/17999/Bellwin/Bellwin-Thresholds [23.10.2011].

- koszty wynajmu dodatkowych pojazdów i urządzeń związanych bezpośrednio z zaistniałym zdarzeniem,
- koszty usuwania zagrażających bezpieczeństwu obywateli drzew, konarów (bez względu na osobę właściciela),
- koszty usuwania gruzu tarasującego drogi i chodniki (pochodzącego z uszkodzonych domów),

Drugą grupą kosztów podlegających częściowemu refinansowaniu są takie, których ponoszenie może być rozłożone w czasie (zarówno w trakcie, jak i po zdarzeniu). Zalicza się do nich zazwyczaj:

- koszty stworzenia tymczasowych miejsc zakwaterowania,
- koszty związane z przeprowadzkami, dostosowaniem miejsc tymczasowego pobytu do potrzeb osób, których domostwa uległy zniszczeniu,
- koszty związane z dopłatami do podwyższonych czynszów, opłatami eksploatacyjnymi,
- koszty tymczasowych napraw dróg, ulic, mostów, chodników, których uszkodzenia stwarzają realne niebezpieczeństwo dla obywateli,
- koszty usuwania zatorów na rzekach i wstępnego zabezpieczania umocnień przeciwpowodziowych,
- koszty wstępnego osuszania terenów zalewowych (w tym udrażniania i zabezpieczania infrastruktury przeciwpowodziowej),
- koszty dostaw uszkodzonym żywności, środków czystości etc.,
- koszty doprowadzenia mediów (energia elektryczna, woda itp.),
- koszty zatrudnienia dodatkowych pracowników i wykonawców do zabezpieczania szkód,
- koszty zapewnienia umożliwienia sprawnego transportu (głównie utrzymanie przejezdności dróg),
- koszty tymczasowych pochówków/korzystania z usług kostnic,
- koszty obsługi prawnej i innych opłat związanych z wykonywaniem powyższych czynności.

Jak nadmieniono, refinansowanie części tych wydatków uwarunkowane jest zaliczeniem ich do wydatków nie podlegających ubezpieczeniu.

Problem ubezpieczenia majątku jest na tyle istotny, że w części regionów (np. w Szkocji) możliwe jest też, na mocy wewnętrznych regulacji, refinansowanie tzw. udziału własnego w ubezpieczeniu, do określonej wysokości. Przyjęto, że maksymalne pułapy udziału własnego odpowiednio dla poszczególnych typów nieruchomości, będących własnością danej JST, wynoszą (po zmianach w 2006 r.)⁸:

- dla budynków mieszkalnych i ich wyposażenia – 250 GBP dla pojedynczego budynku,

⁸ *The Bellwin scheme of emergency financial assistance to local authorities...*, op. cit.

- dla szkół i placówek oświatowych oraz ich wyposażenia – 500 GBP dla poszczególnych budynków,
- dla obiektów przemysłowych oraz ich wyposażenia – 1250 GBP dla poszczególnych budowli.

Formuła obowiązkowego ubezpieczenia majątku JST dopuszcza ustanowienie udziału własnego danej jednostki w ramach polisy ubezpieczeniowej. Ustalenie maksymalnej wartości podlegającej refinansowaniu nie oznacza jednoczesnego zobowiązania do sfinansowania w takiej wysokości kosztów kwalifikowanych. W przypadku gdy udział własny jest niższy niż wartość maksymalna, za podstawę kalkulacji refinansowania przyjmuje się realną wartość udziału. W przypadku jednostek samorządowych na terenie Anglii punktem odniesienia obejmującym rozwiązania w zakresie ubezpieczeń jest „Zurich Municipal Select Policy”⁹ czyli zestandaryzowana oferta ubezpieczeniowa dla JST oferowana przez Zurich International PLC. Oferta ta wskazuje przede wszystkim na możliwe przedmioty oraz zakres ubezpieczenia – w kontekście konieczności wykluczenia wydatków możliwych do refinansowania z innych źródeł (w tym przede wszystkim z ubezpieczenia lub z innych systemów grantowych) oznacza to wprowadzenie przejrzystych reguł dotyczących kwalifikacji tychże wydatków już przed powstaniem szkód na poszczególnych składnikach majątku.

Do katalogu wydatków niekwalifikowanych zaliczane są zazwyczaj wszystkie wydatki, które mogłyby podlegać wcześniejszemu ubezpieczeniu (zgodnie ze wspomnianą Zurich Municipal Select Policy), ale także:

- koszty zazwyczaj ponoszone – płace pracowników, koszty administracji etc.,
- wydatki na remont lub rozbiórkę budowli, które nie zagrażają bezpośrednio bezpieczeństwu obywateli,
- wydatki na dziedziny/działania, które są lub mogą być przedmiotem finansowania z innych programów rządowych,
- utracone dochody z tytułu podatków lokalnych (w szczególności z tytułu dochodów od przedsiębiorców),
- wydatki poprawiające jakość życia mieszkańców w stosunku do warunków sprzed zaistniałej sytuacji,
- wydatki mogące uzyskać finansowanie z innych źródeł (w szczególności z funduszy agencji zajmujących się ochroną środowiska), o ile takie środki w danym roku budżetowym zostały przewidziane,
- wszelkie wydatki długookresowe związane z remontami i odnawianiem infrastruktury.

Jak można zauważyć, bardzo istotną kwestią jest tu przejrzystość systemu refinansowania wydatków. Jednocześnie założony poziom minimalny dokonanych

⁹ Zob.: www.zurich.co.uk/NR/rdonlyres/38FB979E-7546-467D-9FE2-935928F615BC/0/Select-PolicyWording.pdf [20.10.2011].

wydatków kwalifikowanych (0,2% ogółu wydatków w sali roku), warunkujący możliwość ubiegania się o środki, ma zabezpieczyć JST oraz państwo przed całkowitym brakiem w uchwałach budżetowych stosownych rezerw na działania w omawianym zakresie. System bowiem nie gwarantuje zwrotu całości poniesionych kosztów lecz jedynie wspomaganie samorządów w skrajnie ekstremalnych sytuacjach.

3. Procedura aplikacji o środki i ich przyznawanie

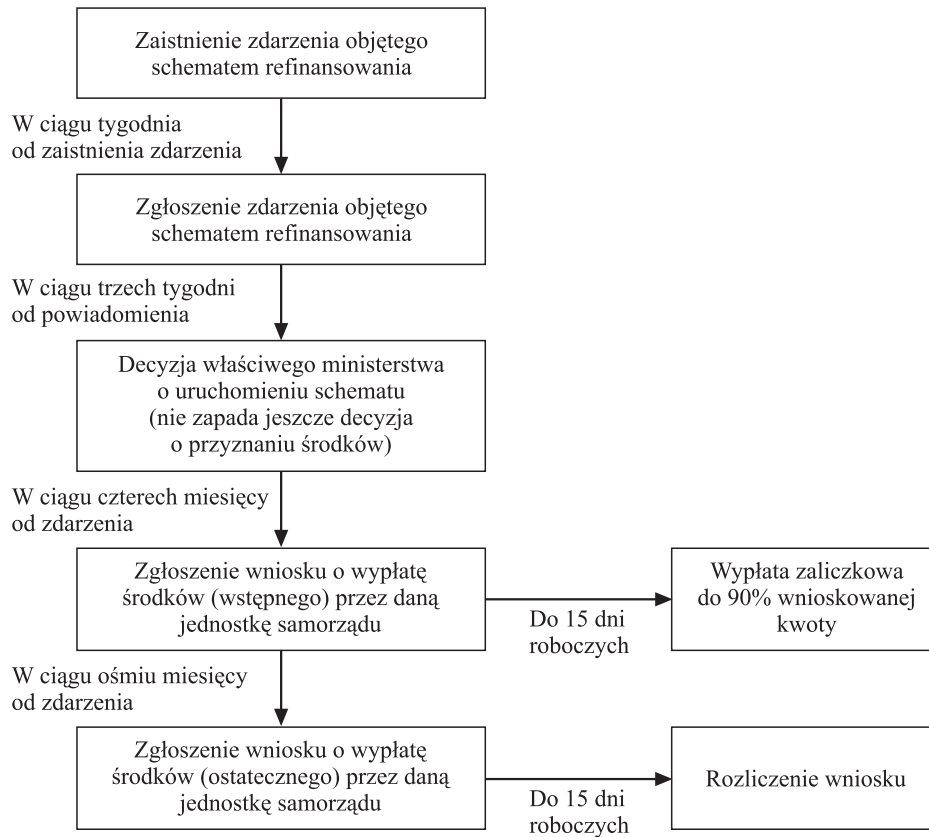
Dla jednostek samorządowych znacznie ważniejszą kwestią od samej możliwości aplikowania o środki finansowe jest wymagana forma aplikacji oraz terminy uruchomienia środków. Przyjęte rozwiązania w poszczególnych regionach są podobne, zostaną więc omówione na przykładzie rozwiązań stosowanych obecnie w Szkocji¹⁰.

Podstawą ubiegania się o środki w ramach schematu Bellwina jest zgłoszenie rządowi przez JST zdarzenia losowego o charakterze klęski żywiołowej w ciągu tygodnia od jego zajścia/rozpoczęcia (np. w Anglii zgłoszenia należy dokonać w ciągu miesiąca). Ma to zasadnicze znaczenie dla wszczęcia całej procedury, bowiem jak wspomniano, nie jest ona stosowana „automatycznie”. Procedura uzyskiwania środków przedstawiona została na rysunku 1.

Skutkiem zgłoszenia jest, po przeanalizowaniu sytuacji, podjęcie przez rząd decyzji o aktywowaniu działania schematu w ciągu maksymalnie trzech tygodni od zgłoszenia. Nie musi tu wystąpić faktyczny stan klęski żywiołowej, bowiem schemat dedykowany jest także innym zdarzeniom losowym (w 2001 r. eksplozja składu paliwa wywołała poważny kilkudniowy pożar, co spowodowało możliwość wykorzystania schematu¹¹), lecz musi być uprawdopodobniona możliwość poniesienia kosztów kwalifikowanych – niezależnie od ich wysokości. Jest to spowodowane zasadą kumulacji wydatków kwalifikowanych w trakcie roku budżetowego. W przypadku przekroczenia granicy 0,2% wydatków budżetu przez łączne wydatki kwalifikowane, jednostka samorządowa składa wniosek o dotację wraz ze wstępnym szacunkiem potrzebnych środków. Przyjęto, że dokumentacja powinna zostać przygotowana w ciągu maksimum czterech miesięcy od zajścia zdarzenia, choć ministerstwo uruchamiając schemat, może w szczególnych

¹⁰ Zgodnie z *The Bellwin scheme of emergency financial assistance to local authorities. Guidance notes for claims...*, op. cit.

¹¹ *The Financial Management of Local Disasters Local Authority Use of the Bellwin Scheme of Emergency Financial Assistance to Local Authorities*, Office of the Deputy Prime Minister, London September 2004.

Rys. 1. Procedura uzyskiwania finansowania w ramach schematu Bellwina na przykładzie Szkocji w roku budżetowym 2010/2011

Źródło: opracowanie na podstawie: *The Bellwin scheme of emergency financial assistance to local authorities. Guidance notes for claims*, <http://www.scotland.gov.uk/Topics/Government/local-government/17999/Bellwin/Bellwin-Scheme-Guidance>, s. 15 [23.10.2011].

przypadkach wydłużyć horyzont czasowy jego funkcjonowania (praktyka wskazuje, że sytuacje takie w szczególności występują w przypadku powodzi – np. w 2007 r. wydłużono okres funkcjonowania schematu do siedmiu miesięcy¹²). Złożenie kompletnej dokumentacji wraz z aprobatą skarbnika danej jednostki skutkuje, po weryfikacji danych, wypłatą świadczenia zaliczkowego w wysokości 90% wnioskowanej kwoty. Kwota wnioskowana stanowić może od 85% do 100% nadwyżki ponad próg 0,2% wydatków danej jednostki w roku budżetowym,

¹² *Learning lessons from the 2007 floods*, June 2008, <http://archive.cabinetoffice.gov.uk/pittreview/thepittreview.html> [18.10.2011].

będącej podstawą wniosku. Ta rozbieżność wynika z możliwości podwyższenia bazowej wartości świadczenia przez rząd na skutek wystąpienia szczególnych okoliczności (np. w Szkocji od kilku lat na stałe wprowadzono wskaźnik 100%). Jest to w zasadzie jedyny element uznaniowy w omawianym schemacie. Końcowe rozliczenie następuje w ciągu 15 dni od złożenia ostatecznych dokumentów, nie później niż osiem miesięcy od zajścia zdarzenia. Konieczne oprócz akceptacji wydatków przez ministerstwo jest także uzyskanie pozytywnej opinii zewnętrznego audytora danej jednostki co do całości zrealizowanych wydatków. Jest to procedura zwiększająca odporność systemu na nadużycia.

4. Wykorzystanie i ewaluacja schematu Bellwina

Omawiane rozwiązanie na przestrzeni ostatnich 20 lat było wykorzystywane wielokrotnie. Zarówno w Anglii, jak i w Szkocji czy Walii występowały w zasadzie co roku zdarzenia kwalifikujące się do refinansowania w jego ramach. Analiza dostępnych danych prowadzi do wniosku, że środki te pozyskiwano m.in. na¹³:

- tymczasowe schronienie dla osób dotkniętych skutkami klęsk żywiołowych (nawet do 10 miesięcy – jak w 1993 r. w Tayside Regional Council dla 1500 osób),
- zakwaterowanie dla podróżnych, których pojazdy utknęły w zamieciach śnieżnych,
- likwidację szkód górniczych na terenach przykopalnianych,
- działania przeciwpożarowe,
- ewakuację i zakwaterowanie ludności z obszaru zagrożonego detonacją niewybuchów z okresu II wojny światowej.

Skala wydatków w ramach schematu jest istotnie zróżnicowana na przestrzeni lat, co wynika ze zmienności zjawiska objętego finansowaniem. Największe jak dotąd środki, w kwocie ponad 18 mln GBP, wypłacone zostały w latach 2007-2008 w związku z powodziami.

W trakcie funkcjonowania omawianych rozwiązań ujawniały się także wady przyjętego systemu. W latach 2001 oraz 2004-2006 w Szkocji i Walii podjęto badania zmierzające do identyfikacji i wykluczenia problemów zdiagnozowanych w ramach schematu. Za najistotniejsze uznano kwestie związane z¹⁴:

¹³ *Bellwin consultation response summary*, July 18 2006, www.scotland.gov.uk/Topics/Government/local-government/17999/Bellwinconsultresponsumry [18.10.2011].

¹⁴ *Ibidem*, s. 12.

- nieadekwatnością progu 0,2% wydatków do rzeczywistego stanu finansów dużych jednostek samorządu (w szczególności tych o istotnym udziale wydatków oświatowych zawyżających łączną sumę wydatków),
- aktualizacją wielkości udziału własnego,
- kwestiami uproszczenia (odbiurokratyzowania) procedur,
- przyspieszeniem wypłaty środków,
- zwiększeniem przejrzystości kwalifikowania wydatków,
- określeniem zasad kumulowania wydatków i ich ewidencji.

Każdy z regionów dostosowywał swoje rozwiązania do postulatów i potrzeb JST na swoim terenie. Trudno jest ocenić, na ile wprowadzone modyfikacje spełniają oczekiwania tych ostatnich, lecz wydaje się, że najpełniej – w relacji do wyników przeprowadzanych ankiet – postulaty potencjalnych beneficjentów systemu zostały uwzględnione w Szkocji. Przede wszystkim, należy zwrócić uwagę na wysoką przejrzystość systemu oraz na precyzyjne ramy czasowe maksymalnie skracające procedury wypłaty środków.

Podsumowanie

Podstawowym celem omówionego rozwiązania jest zabezpieczenie JST przed istotnym uszczupleniem środków finansowych na skutek ponoszenia wydatków, mających na celu zapewnienie szeroko pojętego bezpieczeństwa obywatelom w czasie zdarzeń, mających charakter klęski żywiołowej i bezpośrednio po nich. Niewątpliwą zaletą przyjętego rozwiązania jest jego przejrzystość zarówno pod względem zakresu przedmiotowego refinansowanych wydatków, jak i przejrzystości procedury połączonej z dokładnym umiejscowieniem jej w ramach czasowych.

Do zalet należy zaliczyć także ciągłość istnienia rozwiązania, co stwarza samorządom możliwość racjonalizacji podejmowania decyzji – w szczególności co do zakresu podejmowanych działań. Dodatkowo, schemat Bellwina przyczynił się do redukcji sporów kompetencyjnych dotyczących finansowania poszczególnych działań. Należy nadmienić, że rozwiązanie to jest pozytywnie oceniane zarówno przez samorządy w poszczególnych regionach, jak i brytyjskie władze centralne. Prezentowane rozwiązanie może stanowić przykład systemowego podejścia do kwestii finansowego wspierania JST w sytuacjach występowania zjawisk głównie o charakterze klęsk żywiołowych.

Literatura

- Bellwin consultation response summary* July 18, 2006, www.scotland.gov.uk/Topics/Government/local-government/17999/Bellwinconsultresponsumry, www.scotland.gov.uk/Topics/Government/local-government/17999/Bellwin/Bellwin-Thresholds [18.10.2011].
- Learning lessons from the 2007 floods*, June 2008, <http://archive.cabinetoffice.gov.uk/pittreview/thepittreview.html> [18.10.2011].
- Local Government and Housing Act 1989, Chapter 42.
- Review of the Bellwin Scheme – A Consultation Paper*, Local Government Finance and Local Funding Division 2005.
- Sear C. The Bellwin scheme SN/PC/6435, May 2011.
- The Bellwin scheme of emergency financial assistance to local authorities. Guidance notes for claims*, www.scotland.gov.uk/Topics/Government/local-government/17999/Bellwin/Bellwin-Scheme-Guidance [23.10.2011].
- The Financial Management of Local Disasters Local Authority Use of the Bellwin Scheme of Emergency Financial Assistance to Local Authorities*, Office of the Deputy Prime Minister, London, September 2004.
- www.msw.gov.pl/portal/pl/629/8945/Nowe_zasady_i_procedury_w_przypadku_klesk_zywiolowych_obowiazujace_od_3_lutego_2.html [10.10.2011].
- Ustawa z dnia 8 sierpnia 1990 roku o samorządzie gminnym, Dz.U. z 2001 r., nr 142, poz. 1591.
- Ustawa z dnia 16 września 2011 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z usuwaniem skutków powodzi, Dz.U. nr 234, poz. 1385.
- Zurich Municipal Policy* www.zurich.co.uk/NR/rdonlyres/38FB979E-7546-467D-9FE2-935928F615BC/0/SelectPolicyWording.pdf [20.10.2011].